

18. Ismertesse a honvédelmi törvényben és a katasztrófavédelmi törvényben szabályozott, a rendkívüli jogrendben alkalmazható rendkívüli intézkedések néhány területét

A minősített időszakok (megelőző védelmi helyzet, rendkívüli állapot, szükségállapot és váratlan támadás) idején alkalmazható szabályokat, a bevezethető rendkívüli intézkedéseket 2011. évi CXIII. törvény (honvédelmi törvény) harmadik rész IX. fejezet állapítja meg.

A rendkívüli állapot idején a Honvédelmi Tanács, szükségállapot idején a köztársasági elnök, védelmi helyzetben és váratlan támadás esetén pedig a Kormány vezetheti be a rendkívüli intézkedéseket. A Kormány a megelőző védelmi helyzet kihirdetését megelőzően, annak kezdeményezését követően, az alapvető jogok lényeges tartalmát nem érintve intézkedéseket vezethet be.

1. A honvédelmi igazgatás körében alkalmazható rendkívüli intézkedések:

A hadkötelezettségen alapuló katonai szolgálat időtartama megelőző védelmi helyzet idején legfeljebb 12 hónap. Rendkívüli állapot idején az időtartam a katonai szükséghez igazodóan állapítható meg. A Honvédség hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyára vonatkozó szabályok, a békeidőszakban irányadó szabályoktól eltérően rendeletben állapíthatók meg.

Rendelet alapján:

- szünetel a Honvédség hivatásos állományába történő felvétel,
- a szolgálati idő kezdete és vége a megelőző védelmi helyzethez, rendkívüli állapothoz vagy szükségállapothoz igazodóan szabályozható,
- a rendfokozatba történő előléptetésre eltérő szabályok állapíthatók meg, valamint a szolgálat teljesítéséért és érdemeik elismeréséül érdemrendek, érdemérmek és emlékérmek alapíthatók,
- a beosztásba történő kinevezés és felmentés, az áthelyezés, a vezénylés, a kirendelés, az ellátás, a szabadság és a fegyelmi felelősség, a méltatlanság, továbbá a szolgálat egyéb szabályai a hatályos szabályoktól eltérően is megállapíthatók,
- az előjárói érdekvédelem szabályait a megbecsülés, az anyagi támogatás, valamint a jogos érdekek elismerése és védelme érdekében kell megállapítani,
- az illetmény a szolgálat sajátosságaira tekintettel a békeidőszak szabályaitól eltérően állapítható meg, egy részét pedig a hozzátartozónak kell folyósítani, vagy letétként kell kezelni,
- a szolgálatot teljesítők ellátatlan hozzátartozóit valamint a szolgálatból sebesülés, baleset vagy megbetegedés miatt leszereltek hozzátartozóit a betegség időtartamára családi segélyben kell részesíteni.

Rendelet a szolgálatot teljesítőkre nézve kedvezőbb felelősségi és egyszerűsített káreljárási szabályokat állapíthat meg:

- kártérítési kötelezettséget megállapítani csak a szolgálatot teljesítő által szándékosan vagy bűncselekménnyel okozott kár miatt lehet,
- a káreljárás során elháríthatatlan külső oknak kell tekinteni az ellenség tevékenysége folytán bekövetkezett kárt és hiányt,
- a szolgálat idején kártérítés nem hajtható végre.

2. A közigazgatásra, közrendre és közbiztonságra vonatkozó rendkívüli intézkedések

A települési önkormányzat képviselő-testületének feladat- és hatáskörét a polgármester, a fővárosi közgyűlés feladat- és hatáskörét a főpolgármester, a megyei közgyűlés feladat- és hatáskörét, a megyei közgyűlés elnöke gyakorolja.

A polgármester és a jegyző feladatait a megyei védelmi bizottság elnöke utasításai szerint látja el. A polgármester és a jegyző hatáskörébe tartozó államigazgatási feladatot rendelet is megállapíthat.

Az oktatásért felelős miniszter határozatban írhatja elő a közoktatási intézmények működésével, működtetésével, a nevelési év, tanítási év megszervezésével kapcsolatos feladatokat.

A közigazgatási hatósági eljárásra vonatkozó törvény rendelkezései közül rendelettel állapítható meg:

- a bírósági felülvizsgálat alá nem tartozó eljárások köre,
- a hatáskör és illetékesség megállapítása,
- az eljáró közigazgatási szerv kijelölésének rendje,
- a belföldi jogsegély szabálya,
- az ügyintézési és egyéb határidő,
- a képviselőlet rendje,
- az elővezetés szabálya,
- az eljárás felfüggesztése,
- a jogorvoslat rendje,
- a végrehajtás szabálya.

A honvédelmi szabálysértések miatt elzárás büntetés is megállapítható.

Az újságíró, a tudósító és a sajtóterméket előállító csak az arra feljogosított szervek, hivatalos szóvivő, a közszolgálati média által közölt adatokat használhatja fel tudósításához. Elrendelhető a sajtótermékek és a tömegtájékoztatást szolgáló más közlemények előzetes ellenőrzése és a megjelenésük közzétételi engedélyhez kötése. A közzétételi engedélyt a sajtóterméket ellenőrző katonai szerv adja ki. Elrendelhető a rádió, televízió és egyéb tömegkommunikációs intézmény helyiségeinek, berendezéseinek igénybevétele, használatra való átengedése.

Elrendelhető a postai, az elektronikus hírközlési szolgáltatások szüneteltetése, korlátozása és ellenőrzése, továbbá a hírközlő berendezés használatra való átengedése.

A közúti, vasúti, vízi és légi járművek forgalma a nap meghatározott időszakára, meghatározott területre (útvonalra) korlátozható, illetve megtiltható.

Elrendelhető a vasúti, közúti, vízi, légi szállítások biztosítása érdekében a kikötők, repülőterek, raktárak igénybevétele vagy használatának korlátozása.

A megyei védelmi bizottság elnöke a korlátozástól, vagy tilalomtól eltérően rendelkezhet. E rendelkezés a légiközlekedés körében nem alkalmazható.

Korlátozható, illetve megtiltható:

- a magyar állampolgárok külföldre utazása,
- a külföldiek beutazása,
- a külföldi személyekkel és szervezetekkel vagy intézményekkel való érintkezés és kapcsolattartás.
- Korlátozni lehet a lakosság utcán vagy más nyilvános helyen való tartózkodását (kijárási tilalom)
- Közterületen tartandó rendezvény, nyilvános gyűlés megtiltható.
- A nem honvédelmi és rendvédelmi célt szolgáló robbanóanyagok gyártása, forgalomba hozatala, vásárlása, szállítása, tárolása korlátozható, illetve engedélyhez köthető.
- Az ország egész területén vagy bármely részén megtiltható a vadászat, valamint a vadász- és sportlövő fegyverek tartása, cseréje, fegyver és lőszer árusítása, vadászati és sportcélra történő behozatala, valamint a nem katonai célú lőterek használata,

Elrendelhető:

- az ország területén élő nem magyar állampolgárok jelentkezési kötelezettsége, a tartózkodásukra vonatkozóan pedig korlátozások vezethetők be.
- az ország meghatározott területén való tartózkodás korlátozása, illetve engedélyhez kötése,
- hogy az ország meghatározott területére utazni, azon átutazni vagy onnan kiutazni csak engedéllyel szabad.
- hogy az ország meghatározott területét a lakosságnak a szükséges időtartamra el kell hagynia, egyben kijelölhető a kitelepített lakosság új tartózkodási helye. A lakosság elszállításáról a polgármester gondoskodik.
- elrendelhető a polgári felhasználású lőfegyverek beszolgáltatása, összegyűjtése és biztonságba helyezése.
- a folyamatos polgári védelmi szolgálat ellátása.
- a harci cselekmények hatása elleni védekezés szabályai
- a honvédelmi, nemzetgazdasági és más szempontból fontos vagyontárgyak elszállítása

3. Az igazságszolgáltatásra vonatkozó rendkívüli intézkedések

Az igazságszolgáltatás területén rendeletben állapítható(k) meg:

- a büntetőeljárás, a büntetés-végrehajtás, a polgári peres és nemperes eljárás szabályai
- új bíróságok és ügyészségek létesítése, a már működők összevonása, szétválasztása, megszüntetése, illetékességi területének módosítása,
- a bírák és az ügyészek kinevezése és felmentése, a bírósági és ügyészségi vezetők kinevezési rendje.
- a helyi bírósági hatáskörbe tartozó kisebb jelentőségű bűncselekmények szabálysértésnek minősülnek.
- A helyi bíróságok hatáskörébe tartozó ügyekben bírósági eljárásnak csak rendelet által meghatározott körben van helye. Rendeletben megállapított esetben a helyi bírósági hatáskörbe tartozó kisebb jelentőségű bűncselekmények miatt büntetőeljárás nem indítható és nem folytatható le.

- katonai bíróság felállítása. A katonai bíróság a hatáskörébe utalt büntetőügyekben általános hatáskörű elsőfokú bírósággént jár el. Rendelet a katonai büntetőeljárásra az eljárás gyorsítását szolgáló szabályokat állapíthat meg.

Rendeletben fel kell függeszteni a folyamatban levő eljárást:

- azokban az ügyekben, amelyekben bírósági eljárásnak nincs helye, és az elbírálásuk nem tartozik más szerv hatáskörébe,
- ha a vádlott vagy a peres felek a hadkötelezettségüket teljesítik, vagy a per tárgya hadműveleti területen van,
- ha a rendkívüli körülmények az eljárás lefolytatását nem teszik lehetővé.

A felfüggesztés ideje alatt az elévülés nyugszik.

4. A gazdasági és anyagi szolgáltatási kötelezettségre vonatkozó rendkívüli intézkedések

A termelési, ellátási és szolgáltatási kötelezettségek biztosítása érdekében az igénybevételi hatóság a gazdasági tevékenységet folytatók részére szerződéskötési kötelezettséget írhat elő. A szerződéskötési kötelezettség hatálya alá tartozó termékek és szolgáltatások körét rendelet határozza meg.

Rendelet alapján

- a költségvetési fejezetek között átcsoportosítás hajtható végre, egyes kiadási előirányzatok felfüggeszthetők,
- a költségvetési törvényben nem szereplő kiadások teljesíthetők, és rendkívüli fizetési kötelezettség írható elő,
- az adók és illetékek mértéke módosítható, a mentességek megszüntethetők.
- elrendelhető a deviza és valuta kötelező vételre felajánlása, kiutalása, átutalása vagy felhasználása.
- a takaré- és nyereségetektől, valamint az értékpapírok alapján történő kifizetések teljesítése korlátozható, illetve ideiglenesen felfüggeszthető.
- kötelezővé tehető a nemesfémek és nemesfém tárgyak vételre való felajánlása, nemesfém forgalmazása engedélyhez köthető, illetve felfüggeszthető.
- a külkereskedelmi tevékenység engedélyhez köthető, a kiadott engedély visszavonható, egyes termékek behozatala vagy kivitele kötelezően előírható.
- elrendelhető az ország védelme szempontjából fontos termékek, javak forgalmának korlátozása.
- a honvédelmi munkakötelezettség körében kötött munkaerő-gazdálkodás vezethető be, elrendelhető, hogy munkaviszonyt csak a kijelölt szerv közvetítésével lehet létesíteni.
- az élet- és vagyonmentés érdekében elrendelhető a mentésre alkalmas bármely jármű, műszaki és földmunkagép igénybevétele.
- a lakosság védelmének biztosítása érdekében életvédelmi létesítmények, óvóhelyek kialakítása, építése rendelhető el.
- a lakosság alapvető élelmiszerrel, ruházati és iparcikkokkal történő ellátása érdekében utalványrendszer vezethető be.

5. A megelőző védelmi helyzet bevezetésével összefüggő rendszabályok és intézkedések

A Kormány elrendelheti:

- információk, hivatalos állásfoglalások kötelező kiadását a közszolgálati műsorszórók részére,
- az ország védelme szempontjából fontos termékek, energiahordozók, fogyasztási cikkek készletezését, forgalmuk szabályozását, illetve korlátozását,
- a közigazgatás, a védelmi igazgatás, a Honvédség, a honvédelemben közreműködő szervek működése szempontjából fontos beosztások, munkakörök – egyszerűsített eljárásban történő – feltöltését, túlmunka végzését,
- a közigazgatás fokozott védelmi, honvédelmi szakirányítását,
- a közigazgatási szervek munkarendjének módosítását,
- a frekvenciagazdálkodás és a műsorszórás terén korlátozó rendszabályok bevezetését, speciális üzemmódok előkészítését,
- a magyar légtérben és a repülőtereken a katonai légiforgalmi irányítás szükséges mértékű bevezetését,
- az ország védelme, a honvédelem szempontjából fontos, kritikus infrastruktúra védelmére a Honvédség, a rendvédelmi szervek erői és eszközei kirendelését,
- az importból történő beszerzések felgyorsítását, exportkorlátozást, kereskedelmi kvóták bevezetését, a közbeszerzési eljárás felfüggesztését,
- az ország területének hadművelési előkészítésére vonatkozó speciális feladatok végrehajtását, a megvalósításukra vonatkozó hatósági előírásoktól történő eltérést,
- speciális terrorelhárító intézkedések bevezetését,
- az államhatár forgalma ellenőrzésének szigorítását,
- az állampolgárokat is érintő riasztási fokozatok alkalmazását,
- a közintézményekben és a közforgalmú helyekre különleges beléptető eljárások és technikai ellenőrzések alkalmazását,
- a védelemben közreműködő szervek létesítményeibe a személyek vagy a gépjárművek beléptetési szabályainak szigorítását, feltételhez kötését vagy megtiltását, a megközelítési útvonalaik kiürítését, a közforgalmuk korlátozását vagy elterelését,
- a fenti objektumokban, illetve megközelítési útvonalukon közlekedők ruházata, gépjárművei átkutatását, ismeretlen eredetű, őrizetlenül hagyott dolgok felkutatását, megsemmisítését,
- az internet-, levél-, csomag- és postaforgalom fokozott ellenőrzését.

A katasztrófaveszély és vészhelyzet esetén alkalmazható rendkívüli intézkedések szabályozásáról a 2011. évi CXXVIII. törvény (katasztrófavédelmi törvény) V. fejezete rendelkezik.

Katasztrófaveszély esetén a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szervének vezetője a központi veszélyelhárítási terv szerint – azonnal intézkedik az emberi élet, a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak, a kritikus infrastruktúrák védelme, a lakosság alapvető ellátásának biztosítása, valamint a katasztrófa következményeinek lehető legkisebbre csökkentése érdekében.

A honvédségi erők igénybevétele a Honvéd Vezérkar főnöke, a honvédelemért felelős miniszter, illetve a Kormány döntése alapján történik.

Veszélyhelyzetben, a katasztrófa elhárításához szükséges mértékben és területen a Kormány rendeleti úton rendkívüli intézkedéseket vezetheti be, illetve ezek végrehajtására adhat felhatalmazást.

Amennyiben a veszélyhelyzet több megyét érint, vagy ha a katasztrófa elhárítása érdekében ez szükséges, a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter – legfeljebb a veszélyhelyzet fennállásáig – miniszteri biztost nevezhet ki, akinek a feladata a védekezési feladatok összehangolása.

6. Veszélyhelyzetben a Kormány rendeleti felhatalmazása alapján alkalmazható rendkívüli intézkedések

- a közúti, vasúti, vízi és légi járművek forgalma a nap meghatározott tartamára, vagy meghatározott területére (útvonalra) korlátozható, illetve az ország egész területén vagy meghatározott részén ideiglenesen megtiltható.
- korlátozni lehet a lakosság utcán vagy más nyilvános helyen való tartózkodását.
- közterületen rendezvény, nyilvános gyűlés megtartása megtiltható
- a lakosság szükség esetén a veszélyeztetett területről kitelepíthető. A lakosság elszállításáról a polgármester a hivatásos katasztrófavédelmi szerv közreműködésével gondoskodik. A kitelepítés és kimenekítés során a kötelezés ellenére lakóhelyén maradó személlyel szemben az intézkedés foganatosítására jogosult rendvédelmi szerv jár el.
- elrendelhető az ország meghatározott területére történő belépés, az ott-tartózkodás korlátozása, illetve engedélyhez kötése
- elrendelhető, hogy az ország meghatározott területére utazni, azon átutazni vagy onnan kiutazni csak engedéllyel szabad,
- elrendelhető, hogy az ország meghatározott területéről történő kilépés csak a mentesítést követően engedélyezhető.
- elrendelhető a vasúti, közúti, vízi, légi szállítások biztosítása érdekében az állomások, kikötők, repülőterek, raktárak igénybevétele vagy használatának korlátozása.
- elrendelhető az ideiglenes polgári védelmi szolgálat ellátása.
- élet- és vagyonmentés érdekében elrendelhető a mentésre alkalmas bármely jármű, műszaki eszköz és földmunkagép igénybevétele.
- kártalanítás mellett elrendelhető az ingatlan igénybevétele, illetve az építmény részleges vagy teljes bontása, amennyiben az a veszély elhárítása vagy további veszély megelőzése érdekében feltétlenül szükséges.
- az oktatásért felelős miniszter határozatban írhatja elő a közoktatási intézmények működésével kapcsolatos feladatokat.